

Södertörns högskola | Institutionen för Kultur och lärande

C-uppsats 15 hp | Svenska | Hötterminen 2014

“Vi använder inte *hen* i myndighetens texter, ännu.”

En korpusundersökning av hur *hen* etablerat sig i myndighetstext.

Av: Linnéa Wahlström

Handledare: Jenny Magnusson

Abstract/Sammanfattning

Syftet med min uppsats har varit att undersöka hur pronomenet *hen* har etablerat sig i myndighetstext och hur medvetenheten ser ut samt vilka attityder det finns till pronomenet. Min metod är korpusundersökning där de teoretiska utgångspunkterna grundar sig i lexikal etablering, språkvård, språkpolitik, attityder samt vilka funktioner *hen* har i text. De korpusdatabaser som använts är myndigheternas egna hemsidor. För att få fram hur orden har etablerat sig har jag valt att titta på frekvens, metautpekning, sammanhang samt funktion. För att kunna undersöka myndigheternas medvetenhet samt attityder har det skickats ut ett mejl till myndigheterna där de har fått svara på hur myndigheten ställer sig till pronomenet. Av resultatet går det att utläsa att etableringen av *hen* i myndighetstext fortfarande är relativt svag. *Hen* förekommer i många olika typer av texter, allmänna samt formella men framförallt i statiska informationstexter samt nyhetstext. Den funktion som *hen* har i texten är indefinit. Medvetenheten om *hen* är hög men attityden är att man ska använda *hen* med försiktighet.

Engelsk titel: "We don't use the word *hen* in the Authority texts, yet." – A corpus study of the establishment of *hen* in the official text.

Nyckelord: *hen*, korpusundersökning, etablering, attityder, myndigheter

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Syfte och frågeställningar	7
2.1 Frågeställningar.....	7
3. Tidigare forskning	8
3.1 Studier om <i>hens</i> etablering och funktion.....	8
3.2 Studier om attityder till <i>hen</i>	10
4. Teoretiska utgångspunkter och Metod	12
4.1 Språkplanering och språkvård.....	12
4.1.1 Språkplanering.....	12
4.1.2 Språkvård.....	13
4.2 Lexikal etablering.....	14
4.3 Attityder till språk.....	15
4.4 Olika funktioner av <i>hen</i>	16
4.5 Insamlingsmetod.....	17
4.5.1 Genomförande av korpusundersökning.....	18
4.6 Analysmetod.....	18
4.7 Avgränsning och metodkritik.....	18
5. Material	19
5.1 Mejl.....	20
5.2 Korpus.....	20
6. Resultat och Analys	20
6.1 Förekomsten av <i>hen</i>	20
6.2 Texttyper.....	23
6.3 Funktioner av <i>hen</i>	25
6.4 Myndigheternas medvetenhet och attityder.....	28
6.4.1 Användning.....	28
6.4.2 Myndigheternas skrivregler och policys.....	29
6.4.3 Acceptans.....	30
6.4.4 Klarspråk.....	32
6.4.5 Slutsatser.....	33
7. Diskussion	34
7.1 Framtiden.....	36
8. Källförteckning	37
8.1 Litteratur.....	37
8.2 Elektroniska källor.....	37
8.3 Korpusar.....	39
Bilagor	40
Bilaga 1.....	41

Tabellförteckning

Tabell 1	21
Tabell 2	24
Tabell 3	26

1. Inledning

*Hen*¹ har varit en het fråga sedan några år tillbaka. Det är ett könsneutralt personligt pronomen som kan användas istället för *hon*, *han*, *han* eller *hon* samt *den/denne*. Efter det ordentliga intågandet i det svenska språket 2012 har *hen* inte bara diskuterats utan det har också konstaterats att det har börjat användas, däribland i politiska texter, akademiska texter samt tidningstext. Dock har pronomenet inte setts till så mycket i våra myndigheters texter. 2013 kom Karin Milles ut med en artikel där hon undersökte hur *hen* har etablerat sig i olika sammanhang, däribland myndighetstext. Hennes resultat visar att det till väldigt liten del, nästan inte alls, förekommer i myndighetstext (Milles, 2013).

Men den 20 september 2014, bara ungefär ett år efter Milles forskningsartikel, kunde TT i en artikel rapportera att *hen* blir allt vanligare även i myndighetstext. Detta var något som bland annat Svenska Dagbladet och Språkrådet uppmärksammade. Enligt artikeln beror ökningen på att fler myndigheter har bestämt att *hen* ska vara en del av myndighetens språk (TT, 2014). Myndigheternas roll kan ha stor betydelse för spridningen och acceptansen av pronomenet, ett pronomen som varit efterfrågat under en lång tid. Redan 1966 uppmärksammades *hen* för första gången. Det var Rolf Dunås som skrev om *hen* i en artikel i Uppsala Nya Tidning. Det var inte för än 1994 som *hen* presenterades på riktigt för allmänheten. Det var språkkonsulten Hans Karlgren som förespråkade för *hen* i sin språkspalt i Svenska Dagbladet (Ledin, 2012).

Det var dock först 2012 som *hen* fick sitt stora genombrott då det utbröt en stor debatt i Sverige. Debatten handlade om huruvida ett nytt könsneutralt pronomen i svenskan skulle införas. Den började efter att författaren Jesper Lundqvist gav ut barnboken *Kivi och Monsterhund* i januari 2012. Lundqvist hade använt sig av *hen* istället för *han* eller *hon* för att beskriva Kivi i boken. När barnboken hade lanserats publicerade förlagsredaktörerna Karin Salmson och Marie Tomicic tillsammans med språkforskaren Karin Milles en debattartikel i Svenska Dagbladet. Debattartikeln handlade om att ett nytt pronomen behövs i det svenska språket (Ledin och Lyngfelt, 2013, s. 142). Det var startskottet på en rad olika debattartiklar

¹ Jag har själv valt att inte använda *hen* i min uppsats för att inte komplicera läsningen för läsaren. Jag har istället använt andra metoder för att skriva könsneutral, till exempel skrivit om meningar.

och diskussion i både media och kring kaffebordet hemma i stugorna. Debatten fortsatte när tidningen Nöjesguiden i februari, samma år bara skrev *hen* istället för *han* och *hon* i deras månadsnummer.

Nya ord introduceras ständigt i det svenska språket men *hen* skiljer sig till stor del ifrån dessa. Oftast brukar dessa nyord vara substantiv och ett ord som inte använts i svenskan sedan tidigare. Det är mycket ovanligt med ett nytt pronomen då denna ordklass oftast ses som slutet. Det är därför inte konstigt att *hen* har skapat stor debatt. Det går dock att spekulera i att *hen* hade etablerat sig snabbare om inte debatten blivit lika stor. Idag finns inte *hen* med i Svenska Akademiens ordlista (SAOL). Men i nästa upplaga som släpps i april nästa år (2015) kommer *hen* finnas med. *Hen* kan då få en helt annan status då det blir godkänt och accepterat av Svenska Akademin (TT, 2014).

Rekommendationen för användningen av *hen* har förändrats genom åren, från ett tydligt avrådande till en rekommendation som är mer positiv men försiktig. Språkrådet har som uppdrag från regeringen att värna om det svenska språket samt ge rådgivning kring hur språket ska användas. 2005 menade Språkrådet att det vore väldigt djärvt och svårt att lansera ett nytt pronomen som *hen* i ett så stabilt språk som svenskan. 2011 ändrades tankegångarna och en rekommendation presenterades som bedömde att *hen* kan användas när man inte kan eller vill specificera en persons kön (Sydsvenskan, 2012). 2013 kom Språkrådet ut med en ny rekommendation om hur de anser att man ska använda *hen*. Denna rekommendation är den de hänvisar till idag.

Språkrådet rekommendation från 7 maj 2013:

Sammanfattande rekommendationer:

- Det finns inga språkliga hinder för att använda *hen*, och det används i alltfler sammanhang, men det kan finnas en risk att ordet drar uppmärksamhet från texten. Det behöver därför avgöras av skribenten, situationen och mottagarna om ordet är lämpligt i sammanhanget eller inte.
- När någon själv vill omtalas *hen* bör detta respekteras. Den som vill bli omtalad som han eller hon bör på samma sätt respekteras för det.

- Om sammanhanget är oklart eller om skribenten har normkritiska intentioner kan texten förses med en klargörande kommentar om skribentens intentioner med att använda *hen*. (Språkrådet, 2013)

Språkrådet ger också ut Myndigheternas skrivregler i uppdrag från regeringen. De gav i augusti 2014 ut en ny upplaga. Upplagan är den åttonde. Till skillnad från den tidigare upplagan som kom ut 2009 finns *hen* med i ett kapitel i boken som handlar om att skriva könsneutralt. Rekommendationen för *hen* lyder:

Eftersom *hen* är ett nytt ord, får man ta ställning från fall till fall om det bör användas. *Hen* används även som objektsform; genitivformen är *hens*.
(Språkrådet, 2014)

Det finns sju stycken andra alternativ, förutom pronomenet *hen*, som rekommenderas för att skriva könsneutralt. Dessa alternativ är omskrivning till plural, omformulering som gör pronomen onödigt, passivform, upprepning av substantiv, pronomenet *man*, *han* eller *hon* samt pronomenet *den* (Språkrådet, 2014).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera hur *hen* har etablerat sig i myndighetstext och vilka attityder det finns till *hen* på myndigheterna. Eftersom det rapporterats från allmänna källor att det blir allt vanligare att använda *hen* i myndighetstext vill jag studera hur den etableringen ser ut. Jag har valt att göra en undersökning om *hen* används just nu (2014) i myndighetstext och i så fall var, hur och varför.

2.1 Frågeställningar

För att kunna genomföra undersökningen och uppfylla mitt syfte har jag valt att ställa tre stycken frågeställningar som kommer besvaras under studiens gång. Frågeställningarna lyder:

- Hur etablerat är *hen* i myndighetstext 2014?
- Hur ser användningen av *hen* ut i myndighetstext 2014?
- Hur ser den explicita språkpolicy ut på myndigheter med avseende på *hen* och vilka attityder finns till *hen*?

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras fyra stycken undersökningar där *hen* studerats. Studierna handlar om *hens* etablering och funktion samt vilka attityder det finns till *hen*.

3.1 Studier om *hens* etablering och funktion

I följande avsnitt kommer två olika forskningsartiklar från Språk och stil presenteras. Artiklarnas författare är Karin Milles samt Per Ledin och Benjamin Lyngfelt.

Karin Milles artikel i Språk och stil från 2013, *En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen* undersöker *hen* och dess användning. Den är uppdelad i två delar. Del ett handlar om att göra en utvärdering och se hur *hen*-initiativet ser ut i ett språkpolitiskt sammanhang (Milles, 2013, s. 109).

Min uppsats tar avstamp i den andra delen av studien och dess resultat som handlar om hur bruket av *hen* ser ut. Milles har undersökt hur myndigheter, tidningstext, kandidatuppsatser samt politiska motioner använt *hen* (Milles, 2013, s. 126). De myndigheter som Milles har undersökt har mycket kontakt med medborgarna och därför förmedlar mycket extern kommunikation. Milles har gjort en korpusundersökning där hon använt myndigheternas hemsidor som korpusdatabas (Milles, 2013, s. 126-127).

Resultatet visar att pronomenet nästan inte alls använts i myndighetsinformation, men att det förekommer i politiska motioner, studentuppsatser och i tidningstext. Myndigheter är den av de fyra undersökta områdena där hon kan konstatera att *hen* inte etablerats.

Diskrimineringsombudsmannen har flest träffar, även fast de var få, av de tolv myndigheter

som undersökts. *Hen* är huvudsakligen generiskt samt könsöverskridande i de texter som undersökts (Milles, 2013, s. 130-131).

I undersökningen om hur det såg ut i de olika riksdagspartiernas motioner visar det sig att Miljöpartiet är det parti som använt *hen* flest gånger. Därefter kom Centerpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Milles undersökte 4000 motioner vilket resulterade i 16 stycken träffar på *hen*. Alla dessa träffar är generiska (Milles, 2013, s. 131-132). Resultatet från analysen i tidningstext visade att Aftonbladet är den tidning som använt *hen* flest gånger. Det är mestadels i artiklar från kultur- och nöjesavdelningarna, men *hen* förekommer även till viss del i nyhetsartiklar. *Hen* används framförallt generiskt och i texter som har argumenterande drag (Milles, 2013, s.132-133). Milles undersökte även 200 kandidatuppsatser. I 18 av dess uppsatser förekom *hen*, det vill säga en tiondel av uppsatserna. Det är flest uppsatser från samhällsvetenskapliga program. *Hen* används både generiskt och icke-generiskt (Milles, 2013, s. 133-134).

Den slutsats som Milles kommer fram till är att *hen* inte bara har debatterats utan det har även börjat användas. Dock inte till så stor del i myndighetstext (Milles, 2013, s. 136).

En av mina utgångspunkter tar avstamp från Milles studie. Jag har valt att fördjupa mig mer i myndigheterna genom att analysera fler myndigheter för att ta reda på varför *hen* inte har, enligt Milles, etablerat sig i samma grad som i andra texter. Jag kommer delvis att använda mig av samma metod som Milles gjorde i sin undersökning och försöka jämföra resultaten.

Per Ledin och Benjamin Lyngfelt publicerade även dem en forskningsartikel om *hen* i ett nummer från 2013 av Språk och stil. Artikeln heter *Olika hen-syn* och syftade till att undersöka vilken funktion pronomenet *hen* har i olika texter. De utgick från fem stycken olika funktioner: *könsöverskridande hen*, *anonymiserande hen*, *okänt kön*, *indefinit hen* samt *generiskt hen* (Ledin och Lyngfelt, 2013, s. 145).

Ledin och Lyngfelts metod var en korpusundersökning och deras korpus bestod av bloggar, tidningstext och studentuppsatser. Bloggtexterna är från mellan åren 2007 till och med 2012 i korpusar i Språkbanken. Tidningstexterna är också från korpusar i Språkbanken. Korpusarna består av texter från Göteborgsposten (GP) mellan åren 2005 till och med 2012.

Studentuppsatserna är hämtade från DIVA, Digitala vetenskapliga arkivet. Det är 90 stycken

examensuppsatser från tre stycken olika ämnesområden, pedagogik, didaktik samt språkstudier (Ledin och Lyngfelt, 2013, s. 146-147).

Det resultat som Ledin och Lyngfelt kommer fram till är att *hen* är mest etablerat i examensarbeten inom språk samt i bloggar med HBTQ-syfte. I bloggar är det funktionen anonymt samt okänt kön och först indefinit *hen*. I tidningstext var det flest generiskt *hen* och först anonymiserande samt okänt kön. Resultatet av studentuppsatserna visar att examensarbeten inom språkstudier har flest *hen* och då var det generiskt *hen* samt anonymiserande. Didaktik samt pedagogik har nästan inga träffar, endast några få med generiskt *hen* (Ledin och Lyngfelt, 2013, s. 148-161).

Lyngfelt och Ledin kan konstatera att *hen* är etablerat som ett stildrag samt som överskridande *hen* där det finnas en lexikal lucka i språket (Ledin och Lyngfelt, 2013, s. 170).

Jag kommer i min undersökning undersöka vilka av dessa funktioner av *hen* som finns i de texter där *hen* förekommer i myndighetstext under 2014. Detta går att läsa mer om i avsnittet 4.4 där jag även förklarar de olika funktionsbegreppen nämnare.

3.2 Studier om attityder till *hen*

I detta avsnitt presenteras två stycken studier om attityder till *hen*. Den första är en kandidatuppsats av Amanda Ingvaldson och den andra är en artikel ur ett avhandlingsprojekt av Alexis Rancken.

Hen– en pragmatisk, praktisk språkreform eller ett politiskt ställningstagande? av Amanda Ingvaldson är en kandidatuppsats som undersöker hur Försäkringskassan och Socialstyrelsen förhåller sig till *hen*. Kandidat-uppsatsen är i svenska och är från 2012. Ingvaldson har undersökt hur den explicita språkvården ser ut med avseende på *hen* på de två olika myndigheterna (Ingvaldson, 2012, s. 8). Hon har intervjuat personal på myndigheterna kring attityder till *hen* (Ingvaldson, 2012, s. 17). Materialet består av 6 kvalitativa forskningsintervjuer samt två mejlintervjuer från 8 stycken anställda på respektive myndighet (Ingvaldson, 2012, s. 20).

Studien visar att varken Socialstyrelsen eller Försäkringskassan har någon uttalad officiell policy kring hur *hen* ska användas på myndigheten samt något språkvårdarbete med avseende på *hen*, något som intervju personerna funderat över (Ingvaldson, 2012, s. 22). Däremot rekommenderar myndigheten sina medarbetare att använda andra metoder för att skriva könsneutralt (Ingvaldson, 2012, s. 23). I analysen framkommer det att det finns både negativa och positiva attityder till *hen*. Den negativa attityden läggs hos andra människor än sig själv och man påstår till exempel att *hen* uppfattas som ideologisk och politisk propaganda (Ingvaldson, 2012, s.30). Det finns en positiv inställningen till att skriva könsneutralt, men att *hen* kanske inte är det ordet som de föredrar (Ingvaldson, 2012, s. 36).

Ingvaldson har även tittat på hur förekomsten av *hen* ser ut på Socialstyrelsen och Försäkringskassan. Den undersökningen visar att det inte förekommer någon gång på Socialstyrelsen och en gång på Försäkringskassan. När Ingvaldson frågar medarbetarna om de någon gång använt *hen* i text blev svaren bland annat ja men att det kändes ”lite busigt” att göra det (Ingvaldson, 2012, s. 32-34).

Jag kommer, precis som Ingvaldson, titta på myndigheternas attityder. Det kan också bli intressant att se om det skett någon attitydförändring hos Försäkringskassan samt Socialstyrelsen sedan 2012. Ingvaldson undersöker även kort hur förekomsten av *hen* ser ut hos myndigheterna vilket även är intressant då även jag kommer undersöka detta.

Alexis Rancken har även hon tittat på vilka attityder som finns till *hen*. Artikeln, *Ett ”knepig” men ”fenomenalt” pronomen* (som fortfarande är under utgivning), undersöker vilka förhållningssätt det finns till *hen* hos personer med queer identitet i Sverige och Finland. Hon frågar sig därför hur *hen* faktiskt används, i vilka situationer samt hur böjningen av *hen* ser ut i genitiv samt objektsform. Metoden är en enkätundersökning som skickats ut under 2012 i Finland och 2013 i Sverige (Rancken, uu, s. 3-4).

I enkäten fick informanterna svara på hur ofta de använder *hen*. Alternativen är *alltid*, *ofta*, *ibland*, *sällan* och *aldrig*. Undersökningen visar att det informanterna i Sverige framförallt använder *hen ofta* och därefter *ibland*. Informanterna i Finland använder *hen ibland*, *sällan* och *aldrig* (Rancken, uu, s. 5-7). En slutsats Rancken drar av detta är att *hen* är etablerat. Att många har fyllt i svarsalternativet *ibland* i de båda länderna kan bero på att *hen* används när det behövs och att även *han* och *hon* används. Resultatet visar att *hen* anses mest

användningsbart när kön är okänt eller inte relevant samt till personer som befinner sig utanför könsdikotomin (Rancken, uu, s. 12).

Många av informanterna påpekar dock att de undviker *hen* i vissa sammanhang för att inte skapa konflikter eller missförstånd. Dock finns det en positiv attityd till *hen* och det finns en tendens att informanterna försöker använda det oftare. *Hen* är något vanligare i skrivna texter än i talspråk. Således kommer Rancken fram till att det inte finns någon etablerad böjning av *hen*. Det vanligaste är *hen*, *hens*, *henom* men böjningen *hen*, *hens*, *hen* förekommer också (Rancken, uu, s. 12).

Även Rancken har kommit fram till tänkvärda resultat som kan vara till intresse i min undersökning. Bland annat vilka attityder det finns till pronomenet och när man använder och undviker pronomenet.

4. Teoretiska utgångspunkter och Metod

I denna del presenteras de språkvetenskapliga teorier min undersökning utgår ifrån. De teoretiska utgångspunkterna är språkplanering och språkvård, lexikal etablering samt attityder till språk. Metodologiskt har jag valt att göra en korpusundersökning och kompletterat med mejl till myndigheterna för att ta reda på myndigheternas attityder.

4.1 Språkplanering och språkvård

I detta avsnitt presenteras språkplanering och språkvården och dess roll i den officiella svenskans förändring.

4.1.1 Språkplanering

Språkplanering bygger på uppfattningar om hur språket ser ut och hur det borde vara. Man kan dela upp språkplaneringen i två delar, statusplanering och korpusplanering.

Statusplanering handlar om språkets ställning i samhället och det är ett realiserande av

språkpolitiken. Korpusplanering handlar istället om hur man till exempel etablerar nya termer och är det vi i Norden kallar språkvård (Cooper, 1989 genom Einarsson 2009, s. 51).

Det finns fyra stycken olika steg som man teoretiskt kan se på språkplanering:

1. *Val* av språk eller varietet som man ska satsa på.
2. *Standardisering och kodifiering* av språkets normer på olika nivåer. Det gäller att utarbeta ordböcker, skrivregler och grammatikor.
3. *Utvidgning* av språket till nya domäner, till exempel utvidga ordförrådet så att språket kan användas i nya sammanhang. Här är nyord en viktig del.
4. *Acceptans*, det gäller att det valda språket godtas av språkbrukarna (Einarsson 2009, s. 53).

Punkt nummer *fyra* är relevant i denna undersökning då myndigheternas attityder kommer att undersökas.

4.1.2 Språkvård

Språkvården har stor inverkan på hur språket ser ut. Språkvård är en form av språkplanering och precis som språkplanering bygger språkvården på uppfattningar om hur språket ser ut och hur man kan tänka sig att det borde vara. Dessa uppfattningar kan kallas för ideologier.

Språkvården tar då ställning, via dessa ideologier till vilket förhållningssätt man ska ha till exempelvis hur språket ska se ut, vilka nya ord som kan tänkas fungera och vilka domäner ett språk bör ha. Språkvård bedrivs inte inom alla språk utan i de språk som har hög anseende. Syftet med språkvård är höja språkets status ännu mer i språkets brukares ögon. Språkvården bedrivs inte enbart av språkvårdare och språkplanerare, även språkets brukare har stor del av arbetet till exempel när behov av nya ord i språket uppstår. Språkvårdare och språkplanerares roll är då att legitimerar de nya orden (Einarsson genom Teleman, 2009, s. 79)

Jag kommer använda Ralph Fasolds (1984, s. 250) teori om att det finns två sätt att se på språkvården som kan orsaka språkförändringar. Det ena är instrumentellt där man ser språket som ett verktyg för kommunikation. Det betyder att man vill förbättra språket till mer effektivt och därmed även förbättra kommunikationen. Det andra synsättet är en sociolingvistisk ansats som mer handlar om språkets betydelse i samhället och att det kan reda ut olika problem som finns i samhället.

Fasolds teori om språkvård kommer jag använda i uppsatsen för att se hur *hen* fungerar i denna teori. Jag kommer att applicera Fasolds teori på mitt resultat för att kunna analysera hur myndigheterna vill att *hen* ska fungera utifrån deras explicita språkpolicy.

4.2 Lexikal etablering

Jag kommer i min uppsats undersöka etableringen av *hen*. Jag kommer studera hur etableringen ser ut efter hur frekvensen ser ut av *hen* samt efter hur attityderna ser ut gentemot pronomenet.

Svanlund menar att för att ett ord ska kunna ta fäste, det vill säga bli etablerat och vedertaget, i det svenska språkbruket måste det finnas en viss spridning på ordet eller uttrycket vilket bidrar till att användningsfrekvensen ökar (Svanlund, 2009, s. 235). Ökningen sker för att det når fler personer vilket gör att det befästs bättre i språkbrukarens minne än ett ord som sällan syns (Svanlund, 2009, s. 237-238). Svanlund menar att detta visar hur etableringen sker.

Jag kommer att utgå ifrån begreppen semasiologiskt och onomasiologiskt. Semasiologisk etablering betyder att ordet förstås av alla, vet ordets betydelse och hur det används. Till exempel om man vet vad *hen* betyder och hur man använder *hen* är det semasiologiskt etablerat. Onomasiologisk etablering betyder att det har ett givet bestämt innehåll, hur självklart är det ord vi betecknar innehållet med? Men andra ord, använder man beteckningen är det onomasiologiskt etablerat (Svanlund, 2009, s. 38). Detta kommer jag dels ta reda på via de mejl som skickas ut till myndigheterna.

I och med etablering av ett nytt ord skapas även olika användningsmönster.

Användningsmönster, eller bruksmönster som det också kan kallas betyder återkommande drag i bruket av ord (Svanlund, 2009, s.38). Jag har kategoriserat de olika texterna i dess texttyper för att göra det lättare att se vart *hen* förekommer och därmed, förhoppningsvis, upptäcka olika användningsmönster. Kategorierna är nyheter, statisk information, rapport, beslut, tidningsartikel, pressmeddelande, remissvar, remissyttrande. Jag har valt att kategorisera efter vad myndigheterna själv har valt att kategorisera sina texter.

Metasignaler är även det viktigt för att kunna klargöra om ett ord är etablerat. Metasignaler används då det inte är självklart vad ordet eller uttrycket betyder eller hur man ska använda

det. Det kan uttryckas på tre stycken olika sätt: reservationer, metautpekning samt perspektivmarkörer. Reservationer betyder att man använder ett ord med citattecken eller uttrycket *så kallad* innan ordet. Metautpekning och perspektivmarkörer är när uttryck vars funktion är att beskriva och peka ut ord för att skribenten ska kunna metakommentera (Svanlund, 2009, s. 51-53). Detta är väsentligt i undersökningen för att se om *hen* används med metasignaler. Ju mindre metasignaler desto mer etablerat är ordet. En metasignal skulle kunna vara om till exempel *pronomenet* förekommer framför *hen*.

4.3 Attityder till språk

Attityder till språk kan se ut på många olika sätt. Det kan vara gentemot olika språk, dialekter, ordformer, brytningar och andra varieteter. Attityder till språk kan beskrivas utifrån tre komponenter: kognitiv, evaluativ och konativ komponent. Den kognitiva komponenten är kunskapsinriktad, det vill säga alla föreställningar, sanna som osanna, man har. Dessa föreställningar kan komma från erfarenheter eller det som auktoriteter påstår. Evaluativa komponenten är den känslomässiga värderingen av till exempel språk eller ord. Den kan vara positiv eller negativ. Den konativa komponenten visar hur man agerar, alltså den handlingsberedskap man har och om man använder till exempel ordet (Einarsson, 2009, s. 217-218).

Attityder brukar inte vara riktade till språket i sig utan det speglar vad vi tycker om talaren av språket. Det finns dock sina undantag som till exempel svenskar är inte så förtjusta i norrmän men de älskar norskan (Einarsson, 2009, s.218, Preisler, 1993, s.5).

Hen har framförts med både positiva och negativa attityder i och med den debatt som genomsyrat Sverige under 2012. Relevant för denna studie är att undersöka om man kan se vad dessa attityder grundar sig i. Detta då attityder till *hen* inte riktar sig till pronomenet i sig utan till språkbrukaren eller andra faktorer som ligger bakom ordet. Dessutom genom att analysera materialet från mejlsvaren utifrån de tre komponenterna kognitiv, evaluativ och konativ kan man enklare se hur attityderna till *hen* ser ut.

Det finns tre stycken vanliga metoder för attitydundersökningar. Den första metoden är en analys av språkanvändning och språkbehandling på samhällsnivå, detta främst via

observationer. De två andra metoderna involverar intervjuer eller enkäter där informaterna är medveten eller omedveten om undersökningens syfte att undersöka attityder. Dessa kallas för direkta eller indirekta mätningar (Ryan m.fl., 1988, Garret m.fl., 2003 genom Bijvoet i Sundgren, 2007, s. 122-125). Direkt mätning har används i denna undersökning för att ta reda på hur attityden till *hen* ser ut.

4.4 Olika funktioner av *hen*

Per Ledin och Benjamin Lyngfelt beskriver i sin artikel *Olika hen-syn* fem stycken olika funktioner *hen* kan ha i text. De fem funktionerna är *könsöverskridande hen*, *anonymiserande hen*, *okänt kön*, *indefinit hen* samt *generiskt hen* (Ledin och Lyngfelt, 2013, s. 145). Således kommer dessa fem funktioner användas för att beskriva hur *hen* används i myndighetstext.

De olika funktionsbegreppen kan vara definit eller infinit. Detta betyder att det antingen refererar till en bestämd person eller till en samling människor där fler än en person inkluderas. För att lättare förstå de olika funktionsbegreppen kan de definieras de så här:

- *Könsöverskridande hen* är en definit referens. Det betyder att om en person inte vill bli tilldelad ett kön, det vill säga man eller kvinna. *Hen* kan ses som ett tredje kön. Ett exempel ur en mening kan vara:

Kim är en god vän till mig. Jag och hen brukar alltid hitta på roliga saker tillsammans.

Språkrådet rekommenderar att man tar hänsyn till personer som vill bli beskrivna med *hen*.

- *Anonymiserande hen* är definit referens. Om man inte vill berätta vem det är man skriver om kan man använda ett anonymiserande *hen*. I en mening kan det användas:
Under torsdagen körde en person av vägen på E18 utanför Enköping. Hen fick lindriga skador i olyckan.
- *Okänt kön*, det vill säga om det inte går att urskilja vilket kön personen har kan *hen* användas. *Hen* är då definit referens. Ett exempel i en mening kan vara:

Idag måste jag ringa till skatteverket och få hjälp med min deklaration. Hoppas hen i kundtjänst kan fixa det till mig.

- *Indefinit hen* betyder man kan referera till en bestämd person i en grupp utan att precisera exakt vem. Exempel i en mening:

Lärare måste vara engagerade i barnens intressen och mål. Hen ska hjälpa barnet nå sina mål.

- *Generiskt hen* används i sammanhang där man till exempel vill generalisera. Exempel på en mening där generiskt hen förekommer:

Studenten har ett ansvar för hens egen skolgång.

Även Karin Milles har i sin studie tittat på funktionen av *hen* men har indelningen generisk eller icke-generisk som kategorier. Hennes resultat visar att texterna framför allt är generiska, det vill säga indefinit samt generiskt *hen*.

4.5 Insamlingsmetod

För att kunna ta reda på myndigheternas explicita språkpolicy kring *hen* har jag mejlat till alla de myndigheter jag undersökt. Mejlet är detsamma till alla myndigheter och frågar efter hur deras policy ser ut på myndigheten med avseende på *hen* samt om jag får ta del av deras skrivregler. För att läsa mejlet se bilaga 1. Jag har valt att skicka mejl till myndigheterna för att få en mer intressant och djupare analys av mitt resultat. Svanlund rekommenderar att göra en enkätundersökning för att kunna se hur betydelsen av ord har spridit sig. Denna enkätundersökning kan motsvara mina mejl (Svanlund 2009 s. 39).

Min metod är en korpusundersökning. En korpus är en samling av texter. Denna metod är relativt ny då man genom ny teknik har kunnat skapa databaser som möjliggör korpusundersökningar. Det som gör korpusundersökningen till en effektiv metod är att man kan söka i ett stort material och få fram resultat som visar statistiska samband. (Stubbs, 1996, s. 230-234). Den korpusdatabas jag har valt att använda är myndigheternas egna hemsidor. Mina sökord är *hen*, *hens* samt *henom*.

4.5.1 Genomförande av korpusundersökning

Jag har besökt varje myndighets hemsida. Varje myndighet har en egen sökfunktion. Sökfunktionen kan användas genom att ange ett sökord där man även på vissa myndigheter kan göra en mer avancerad sökning där till exempel datum kan ställas in. Det sökord jag använt är *hen*, *hens* samt *henom*. På de hemsidor där en mer avancerad sökning kan utföras har jag avgränsat sökningen till 2014. Därefter visades sökresultaten. För att kunna vara säker på att alla texter innehåller *hen* i betydelsen som pronomen och inte till exempel ett stavfel eller som del av ett annat ord har jag läst varje text och därefter sållat ut de texter som inte är menade för min undersökning. Resultatet kommer sedan sammanfattats i en tabell.

4.6 Analysmetod

Jag kommer att undersöka myndigheterna från fyra stycken olika perspektiv. Min analys kommer att vara både kvantitativ och kvalitativ.

För att kunna svara på den första frågeställningen (Hur etablerat är *hen* i myndighetstext 2014?) kommer jag att analysera vilken frekvens *hen* har i myndighetstext samt metanivån. Den andra frågeställningen (Hur ser användningen av *hen* ut i myndighetstext 2014?) kommer texttyper analyseras för att kunna se vilka användningsmönster som går att urskilja. Jag kommer även undersöka vilken funktion *hen* har i texten. Den tredje och sista frågeställningen (Hur ser den explicita språkpolicyn ut på myndigheter med avseende på *hen* och vilka attityder finns till *hen*?) kommer analyseras genom begrepp som förklarar attityderna men också genom att urskilja vilka användningsmönster som förekommer i den mejlkonversation som skett. De begrepp som används för analyserna beskrivs tidigare i kapitlet.

4.7 Avgränsning och metodkritik

De myndigheterna som kommer att undersökas är de som anses vara de största myndigheterna och de som förekommer flitigt i undersökningar, så som SIFO-undersökningar. Tillämpar inte myndigheten sökning på enskilda ord har de sorterats bort, till exempel Skatteverket. Jag har valt att utesluta de myndigheter som är universitet eller högskolor. Detta på grund av att

det är vetenskapligt bevisat att universitetsvärlden ligger långt före i användning av nyord. Flera tusen träffar på universitetens- och högskolornas hemsidor tyder på att det är etablerat. Milles samt Ledin och Lyngfelt har undersökt studentuppsatser där resultatet visar att det etablerat vilket således stärker uppfattningen om att det är etablerat inom universitet- samt högskolevärlden. Jag har sorterat bort *hen* som förkommer i texter som inte är skrivna av myndigheten, till exempel i en frågelåda eller förslagslåda.

Nackdelen med min korpusundersökning är att jag inte vet hur stor samling texter och ord som förekommer i databasen. Det betyder att jag inte kan avgöra om *hen* förekommer mycket eller i lite i jämförelse med andra ord. Det betyder också att jag inte kan jämföra med andra undersökningar då korpusarna kan vara olika stora. Även fast jag inte kan avgöra detta räknar jag med att jag får en god bild av hur etableringen av *hen* ser ut i myndighetstext. Jag kan heller inte söka på fraser så till exempel *hon eller han* och jämföra uttrycket med *hen* vilket hade varit intressant att undersöka.

Arbetet har försvårats då vissa texter har försvunnit från myndigheternas hemsidor under arbetets gång. Detta har påverkat mitt arbete genom att jag inte har haft möjlighet att svara på alla frågeställningar i dessa texter och därmed har fått utesluta de texter som försvunnit. Lärdomen av detta är att spara allt material.

Tråkigt nog fick jag inte svar från alla de myndigheter jag kontaktade via mejl angående hur deras policy ser ut med avseende på *hen*. Jag tror dock att jag fått tillräckligt med svar som gör att jag kan få en god uppfattning av hur attityderna ser ut till pronomenet.

Jag har inte haft tillgång till all intern myndighetstext utan bara till viss del samt extern myndighetstext. Därför kan jag inte avgöra om myndigheten myndighetens användning ser likadan ut extern som internt. Det skulle vara intressant att även följa hur myndigheter använder *hen* till exempel på intranät.

5. Material

I det här avsnittet presenteras det material som används i undersökningen.

5.1 Mejl

Mitt material består även av 15 stycken mejl från olika myndigheter. Mejlen beskriver hur myndigheterna ser på *hen* och vilka ställningstagande de tar till *hen* på myndigheten.

5.2 Korpus

Min korpus består av texter från myndigheter som är publicerade på deras hemsida under 2014. Materialet är publicerat mellan 1 januari till och med 1 november. År 2014 finns det 363 stycken myndigheter i Sverige. Myndigheterna går att dela in i tre grupper, regeringen, domstolar och förvaltningsmyndigheter. Jag har valt ut 24 stycken av dessa. För att se vilka myndigheter som undersökt, se avsnitt 8.3.

6. Resultat och Analys

I denna del presenteras resultatet. Resultatet analyseras även i detta avsnitt. I kapitlet får vi svar på frågeställningarna.

6.1 Förekomsten av *hen*

Undersökningen av förekomsten av *hen*, *hens* samt *henom* kunde visa att *hen* samt *hens* förekommer i myndighetstext. Det gör dock inte *henom* vilket tyder på att objektsformen inte är etablerad. Totalt förekommer *hen* 111 gånger i myndigheternas texter. Dock är det värt att observera att *hen* förekommer fler än en gång i många av texterna. I Tabell 1 nedan kan man utläsa i ordning uppifrån och ner, från flest till färst, hur förekomsten av *hen* ser ut hos de olika myndigheterna. För att få ett jämnare resultat är antal texter där *hen* förekommer räknade. Parenteserna i tabellen visar hur många unika *hen* som förekommer i texterna.

Tabell 1 – Resultat av antal träffar av *hen* på myndigheternas webbplats

Myndighet	Antal texter där <i>hen</i> förekommer under 1 jan-1nov 2014 (unikt antal)
Arbetsförmedlingen	16 (25)
Försäkringskassan	8 (36)
Trafikverket	4 (25)
Polisen	4 (4)
Naturvårdsverket	4 (8)
Skolverket	2 (4)
SIDA	2 (2)
Folkhälsomyndigheten	1 (2)
Diskrimineringsombudsmannen	1(1)
Energimyndigheten	1 (1)
Regeringskansliet	1 (2)
Pensionsmyndigheten	0
Sveriges domstolar	0
Konsumentverket	0
Sveriges Riksbank	0
Finansinspektionen	0
Livsmedelsverket	0
Kronofogdemyndigheten	0
Strålsäkerhetsmyndigheten	0
CSN	0
Försvarsmakten	0
Socialstyrelsen	0
Skolinspektionen	0
Migrationsverket	0
TOTALT	45 (111)

Tabell 1 visar förekomsten av *hen* mellan perioden 1 januari till och med 1 november 2014.

Totalt är det 45 träffar under perioden. 11 av 24 myndigheter har använt *hen* under 2014.

Överlägset flest förekomster av *hen* finns hos Arbetsförmedlingen med 16 texter där *hen* förekommer. Försäkringskassan har näst flest förekomster med totalt åtta texter där *hen* förekommer. Det är hälften så många som Arbetsförmedlingen. Försäkringskassan har dock fler unika träffar på *hen* än Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen har 25 träffar på *hen* medan Försäkringskassan har flest av alla, 36 stycken. Trafikverket, Polisen samt Naturvårdsverket har fyra texter där *hen* förekommer. Skolverket och Sida har två texter vardera. Diskrimineringsombudsmannen, Folkhälsomyndigheten, Energimyndigheten samt Regeringskansliet har alla en text där *hen* förekommer.

I dessa texter figurerar inga metasignaler, det vill säga att det varken förekommer reservationer, perspektivmarkörer eller metautpekning. Det förekommer heller inga klargörande kommentarer för att förklara betydelsen av *hen*. Detta tyder på att *hen* är semasiologiskt etablerat i myndighetstext.

13 av de myndigheter som har undersökts förekommer *hen* inte alls. Dessa 13 myndigheter är Pensionsmyndigheten, Sveriges domstolar, Konsumentverket, Sveriges Riksbank, Finansinspektionen, Livsmedelsverket, Kronofogdemyndigheten, Strålsäkerhetsmyndigheten, CSN, Försvarmakten, Socialstyrelsen, Skolinspektionen, Migrationsverket.

Att vissa myndigheter har fler träffar än andra kan bero på att de har en större användning av ordet. Exempelvis Arbetsförmedlingen och Polisen som har ett stort flöde på texter och kan ha behov av ett ord för att beskriva personer utan att könsmärka dem eller för att anonymisera.

Den största skillnaden jämförelsevis med Karin Milles (2013, s. 131) undersökning från 2013 är att Försäkringskassan endast har en träff jämförelsevis med 36 träffar som min undersökning. Arbetsförmedlingen har även de en träff jämförelsevis med 25 träffar som min undersökning har. Polisen och Regeringskansliet skiljer inte mycket och Diskrimineringsombudsmannen har några fler i Milles undersökning. Domstolarna, CSN, Kronofogden samt Migrationsverket har alla 0 stycken träffar i båda undersökningarna. Milles har inte räknat med metaanvändningen vilket tyvärr betyder att det inte går att jämföra just metaanvändningar (Milles, 2013, s.126).

Om man även ser till Amanda Ingvaldson (2012, s. 32-34) undersökning och Socialstyrelsens och Försäkringskassans *hen*-bruk kan man se att socialstyrelsen fortfarande inte använder *hen* i sina texter men att försäkringskassan har gått från en text till åtta stycken texter.

Trots att varken denna undersökning eller Milles (2014) och Ingvaldsons (2012) undersökningar går att säkerställa, då ingen av undersökningarna vet hur stor textmängd de har sökt i och då inte avgöra om vi använt likvärdigt material, kan man ändå anta att det skett en ökning från 2012/2013 till 2014.

6.2 Texttyper

I följande avsnitt kommer resultatet för vilka texttyper pronomenet *hen* förekommer i presenteras. Tabell 2 visar vilka texttyper som förekommer samt hur många texter där *hen* figurerar som förekommer i varje texttyp.

Tabell 2 – Texttyper *hen* förekommer i.

Kategorier	Antal
Information	11
Nyhet	10
Tidningsartikel	9
Rapport	8
Redogörelse	2
Pressmeddelande	2
Beslut	1
Remissyttrande	1
Remissvar	1
TOTALT	45

Tabell 2 visar att förekomsten av *hen* framförallt är i information, nyheter, tidningsartiklar samt rapporter från myndigheten.

Hen förekommer mest i informationstexter, elva av 45. Dessa texter är statiska, vilket betyder att de inte undergår förändring. Informationens mottagare är medborgare samt anställd på myndigheten. Exempelvis är det texter som beskriver vad myndigheten gör och hur myndigheten arbetar.

Nyhetstexter är den texttyp som förekommer näst mest, tio gånger. Nyhet är en text som informerat om något aktuellt som har hänt på myndigheten eller som påverkar myndigheten. Exempel är Polisen som har ett händelseflöde som uppdaterats med ärenden som Polisen har.

Forskning visar redan att *hen* förekommer flitigt i tidningstext, bland annat i Karin Milles undersökning *En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen* (2013, s. 132-133). Detta gör det även i myndigheternas tidningstexter vilket kan bero på att det är mer vedertaget där än i andra texter. Arbetsförmedlingen, som i Tabell 1 fick flest träffar på förekomster av *hen* i myndighet, förekommer *hen* mest i Arbetsförmedlingens egen tidning Platsjournalen. Den finns tillgänglig på nätet, finns på bibliotek samt man kan även prenumerera på tidningen. Tidningens målgrupp är arbetssökande, de som söker utbildning eller de som vill byta jobb (Arbetsförmedlingen).

Även Regeringskansliet och Energimyndigheten har använt *hen* i en tidningsartikel som publicerats på deras hemsidor. Regeringskansliets tidningstext är skriven av Miljöpartiets språkrör Gustav Fridolin som har använt *hen* i en debattartikel. Den har publicerats i tidningen Svenska Dagbladet men då även publicerats på Regeringskansliets hemsida.

Det finns åtta stycken förekomster av *hen* i rapporter. Det vill säga undersökningar som gjorts i ärenden som myndigheten har. Ett exempel på rapporter är en utredning som Trafikverket har gjort efter en urspårning av tåg i Huddinge. Även Naturvårdsverket har gjort en rapport utifrån ett regeringsuppdrag om en nationell förvaltningsplan för varg mellan perioden 2014-2019.

De texter som är två redogörelser är ifrån Trafikverket. Dessa redogörelser är samrådsredogörelser och handlar bland annat om allmänhetens och organisationers synpunkter på nya projekt.

Diskrimineringsombudsmannen och Försäkringskassan är de två myndigheterna som använt *hen* i pressmeddelanden. Pressmeddelandet från Diskrimineringsombudsmannen handlar om nya funktioner i ett webbverktyg som kan hjälpa förskolor och skolor för att motverka diskriminering och kränkningar.

Den myndighet som använt *hen* i ett beslut är Naturvårdsverket. Beslutet handlar om ett överklagande av Länsstyrelsens i Värmlands län beslut om skydds jakt av varg.

Remissyttrandet är till Arbetsmarknadsdepartementet från Försäkringskassan och handlar om förslag om möjlighet att meddela föreskrifter om SIG-skydd vid avstängning från aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning. Remissvaret kommer ifrån Naturvårdsverket. Remissvaret handlar om förslag till ändrade föreskrifter gällande för samtliga nationalparker.

Resultatet tyder på att användningsfrekvensen är relativt bred, om än liten i omfattning, då *hen* förekommer i många olika typer av texter. Således tyder detta på att det inte finns någon stor enhetlighet i hur olika myndigheter använder *hen*. Men det går att utläsa av detta resultat att myndigheterna är mer benägna att använda *hen* i texter som är riktade till allmänheten. De kan också ses som enklare texter som är mer allmänna texter där språket kan vara mer vardagligt. Det användas även i mer formell text, såsom rapporter och beslut. Dock inte i lika stor utsträckning som information samt nyheter. Försäkringskassan, Trafikverket och Naturskyddsverket är de myndigheter som har använt *hen* i mer formella texter. Försäkringskassan har använt *hen* i remissyttrande, rapport, redovisning samt pressmeddelande. Trafikverket har använt *hen* i rapporter och redogörelser. Naturskyddsverket har använt *hen* i rapport, remissvar och beslut. Arbetsförmedlingen som har flest texter där *hen* förekommer (16 stycken) har använt *hen* endast i nyheter, tidningstext samt statistiska informationstexter.

6.3 Funktioner av *hen*

I följande avsnitt presenteras resultatet av vilka funktioner av *hen* som förekommer i myndighetstext. Funktionerna är *könsöverskridande hen*, *anonymiserande hen*, *okänt kön indefinit hen* och *generisk hen*. De är kategoriserade efter Lind och Lyngfelts forskningsartikel olika *hen*-syn. Tabell 3 visar resultatet av undersökningen av *hens* funktion i myndighetstext.

Tabell 3 – *Hens* funktion i myndighetstext

Funktion	Antal
Könsöverskridande <i>hen</i>	0
Anonymiserande <i>hen</i>	31
Okänt kön	7
Indefinit <i>hen</i>	65
Generisk <i>hen</i>	8
TOTALT	111

Resultatet visar att människor, elever och personer blir *hen* i myndighetstext. Med andra ord är det övervägande indefinit *hen* som används i myndighetstext. Det finns 65 stycken indefinit *hen* av 111 förekomster. Alla de myndigheterna har minst en text där ett indefinit *hen* förekommer.

Exempel på indefinit *hen* finns i Naturvårdsverket bland annat:

Trots skillnaderna visade studien att oavsett om personen i fråga är rädd för björn eller varg så störs *hen* lika mycket av sin rädsla i sin vardag.

Även Skolverket har använt indefinit *hen* i en mellan rubrik:

Hur får eleven bäst visa hur *hen* kan?

Exempel på indefinit *hen* från Folkhälsomyndigheten:

Det är först då människan känner sig accepterad för den *hen* är som *hen* är beredd att göra en förändring!

Hen används också flitigt för att anonymisera personer i till exempel utredningar och i händelser. Anonymiserande *hen* används mycket och har näst flest träffar i undersökningen. Detta beror dels på att *hen* förekom 21 gånger i en och samma text av Trafikverket. Texten var en utredning som beskrev en händelse. Alla vittnen och de inblandade var anonyma och benämndes med *hen*. Exempel:

Föraren tåg 9802 säger att *hen* upplevde det som att tåget körde in i ett ”svart hål” i samband med att det spårade ur.

och

Hen har lång och bred erfarenhet av att köra olika tåg och kombinationer av tåg.

Anonymiserande *hen* förekommer även i Polisens händelseflöde där olika polisärenden beskrivs.

Exempel från Polisen:

Vid kontrollen blåste föraren positivt varför *hen* fick följa med till polisstationen i Motala för provtagning och förhör.

Generiskt *hen* har drygt en tiondel förekomster som indefinit *hen*. Generiskt *hen* förekommer i till exempel Arbetsförmedlingens texter:

Precisera efter varje referensperson *hens* befattning eller relation till dig, samt så klart kontaktuppgifter.

Exempel Naturvårdsverket:

När testföraren återkommit efter turen brukar ett stort leende pryda *hens* ansikte.

Inte heller *hen* som okänt kön används speciellt mycket. Endast sju av 111 förekomster. *Hen*-funktionen okänt kön före kommer endast i Arbetsförmedlingens texter.

Exempel:

Lyssna med din handläggare över var du kan finna en förteckning över praktikplatser samt ta upp med *hen* om eventuella problem som du upplever.

Exempel:

Risken är stor att din nya stjärna drar så snart *hen* märker att gräset är grönare någon annanstans.

Könsöverskridande *hen* förekommer inte alls i myndighetstext under 2014.

Hens funktion i myndighetstext fyller ett behov som gör det enklare för både skribent och läsare. Det användningsmönster man kan se av de funktioner som *hen* har är att indefinit *hen* är överlägset flest. Det kan betyda att det finns en språklucka som *hen* fyller väldigt bra. Även där man måste och vill anonymisera personer används *hen* till stor del. Dock sker det ingen användning av könsöverskridande *hen* i myndighetstext. Anledningen till detta är svårt att svara på men troligtvis ser myndigheterna ingen användning av denna funktion.

6.4 Myndigheternas medvetenhet och attityder

Resultatet visar sammanfattningsvis att myndigheterna är försiktiga till användningen av *hen*. För att ta reda på hur den uttalade språkpolycyn ser ut hos de myndigheter som undersökts har en mejlkonversation skett. Mejlet innehåller samma frågor till alla myndigheter. Jag fick svar ifrån 15 av de 24 myndigheterna jag kontaktade. De personer som svarat på mejlen är webbredaktörer, kommunikatörer, språkvårdsansvariga samt klarspråksansvariga. De myndigheter som inte svarat på mejlen är Diskrimineringsombudsmannen, Sveriges domstolar, Konsumentverket, Sveriges riksbank, Finansinspektionen, Strålsäkerhetsmyndigheten, CSN, Forsvarsmakten samt Skolinspektionen. Anledningen till att dessa myndigheter inte har svara kan bero på att det inte förts någon diskussion om användningen av *hen* och därför inte vet hur de ska svara på mejlet. Det är endast två av de nio myndigheterna som inte svarat som har använt *hen* under 2014. Resultatet har analyserats genom att undersöka vilka olika mönster från myndigheternas mejlresponser som kan utläsas. De mönster som framträder är olika grader användning, myndigheternas skrivregler och policys, olika grader av acceptans samt klarspråk.

6.4.1 Användning

Sida var den enda myndigheten som svarade att de inte ser några som helst problem med användningen av *hen*. Sida:

Vi inte ser några hinder för att använda ordet ”*hen*”.

I nyhetstext, interna texter samt i enklare texter verkare det som att myndigheterna tycker det är okej att använda *hen* men inte i mer formella texter eller externt.

Exempel Migrationsverket:

Vi använder *hen* i bl a nyhetstexter, men det har inte gått ut något påbud att det ska användas i verkets officiella dokument.

Exempel Kronofogden:

Internt ser vi inga hinder i att använda *hen*. Externt avvaktar vi, eftersom vi inte vet hur mottagaren reagerar.

Exempel Försäkringskassan:

Vi använder inte *hen* i beslut (om det inte är så att den enskilde tydligt och klart uttryckt en vilja om detta).

6.4.2 Myndigheternas skrivregler och policys

De flesta myndigheter har inga skrivregler, policys eller uttrycker att de är gamla. Nästan alla påpekar att skrivregler kommer arbetas fram under 2015 och där rekommendationer kring *hen* kommer att finnas med. De flesta, åtta av 13, hänvisar till Språkrådet och Myndigheternas skrivregler rekommendation kring hur de skriver på myndigheten. Att så många myndigheter ska skriva eller skriva om sina skrivregler under år 2015 kan bero på att Språkrådet har gett ut en ny utgåva av myndigheternas skrivregler under år 2014.

Exempel SIDA:

Vi inte har några egna skrivregler, men utgår från Språkrådets rekommendationer.

Exempel Folkhälsomyndigheten

Vi har själva inte använt oss av det nya pronomenet i våra texter. Inte än. Men vi ser just nu över våra skrivregler och har bland annat formulerat ett stycke om *hen*.

Exempel Försäkringskassan:

På Försäkringskassan använder vi *hen* så som Språkrådet rekommenderar. Om man som skribent vill byta ut till exempel henne eller honom till *hen* går det bra.

6.4.3 Acceptans

Några av myndigheterna menar att de inte använder *hen* för att det fortfarande upprör och irriterar människor och vill därför inte använda *hen* i sina texter. Detta för att *hen* inte ska stå i vägen för att innehållet ska komma fram till mottagaren. Alexis Rancken undersökning visar även den att det finns en försiktighet till att använda *hen* i vissa sammanhang då det kan skapa missförstånd och konflikter. Även Språkrådets rekommendation menar att denna försiktighet ska tas i beaktande.

Exempel Kronofogden:

Vi har diskuterat *hen* en hel del och den rekommendation vi landade i för ett tag sedan var följande: *Hen* är ett praktiskt ord. Internt ser vi inga hinder i att använda *hen*. Externt avvaktar vi, eftersom vi inte vet hur mottagaren reagerar.

Exempel Regeringskansliet:

Svaret är att Regeringskansliet avvaktar utvecklingen. Språket i Regeringskansliets texter bör vara så neutralt och ”osynligt” som möjligt. Fokus läggs på att låta sakinnehållet framträda, inte språket. Det gör att Regeringskansliet inte är tidigt ute med språkliga förändringar, utan väntar tills språkbruket har satt sig ordentligt.

Även Socialstyrelsen och Polisen anser att *hen* inte är neutralt än. Dock nämner de att det är viktigt att om en person vill bli benämnd med *hen* ska man få det. Försäkringskassan påstår

sig använda *hen* men inte i beslut och vill också påpeka att om någon vill bli benämnd med *hen* ska också denne få detta.

Exempel Socialstyrelsen:

Vi är än så länge restriktiva med användningen av ”*hen*” i externa texter, eftersom vi gör bedömningen att ”*hen*” ännu inte är kommunikativt neutralt. Risken finns att läsarna hakar upp sig på den språkliga formen i stället för att ta till sig innehållet. Men det finns förstås undantag, exempelvis om Socialstyrelsen i en undersökning skulle intervjua personer som själva vill bli omtalade som ”*hen*”. Då bör vi respektera det och skriva ”*hen*” i rapporten.

Exempel Polisen:

Om en person ber att bli omnämnd som *hen* tar vi självklart hänsyn till det, också det i enlighet med Språkrådets rekommendation.

Exempel Försäkringskassan:

Vi använder inte *hen* i beslut (om det inte är så att den enskilde tydligt och klart uttryckt en vilja om detta)

Överlag tycks ändå myndigheterna se positivt på pronomenet *hen* även fast de inte använder det. Att de inte använder *hen* motiveras med att ingen vill ligga i framkant och är avvaktande då de anser att det inte är etablerat i myndighetstext ännu. De tror dock att det kommer se annorlunda ut i framtiden.

Exempel Arbetsförmedlingen:

Det går ju inte att förneka att det är ett smidigt ord.

Exempel Trafikverket:

Har Trafikverket någon policy för användningen av *hen*? Den frågan får vi språkvårdare då och då. Svaret blir nej, det har vi inte. Men som i andra sammanhang följer vi Språkrådets rekommendationer. Dessutom har vi

principen att vi ska följa den språkliga mittfåran – vi ska inte vara föregångare men inte heller bakåtsträvare.

Exempel Polisen:

Vi gör, än så länge, bedömningen att *hen* kan dra till sig onödig uppmärksamhet. Det kan mycket väl finnas anledning att ändra den bedömningen i framtiden.

Den positiva inställningen kunde även Amanda Ingvaldson (2012, s. 36) se hos Socialstyrelsen och Försäkringskassan i sin kandidatuppsats, *Hen– en pragmatisk, praktisk språkreform eller ett politiskt ställningstagande?*. Då föredrog dock informanterna att hitta andra metoder för att skriva könsneutral då de tyckte *hen* upprörde för mycket. I dagens läge verkar det snarare vara avvaktande och väntar på att *hen* ska ta plats ordentligt och använder andra metoder tills *hen* har blivit riktigt etablerat i det svenska språket.

6.4.4 Klarspråk

Fem av myndigheterna har uppmärksammat klarspråk och att *hen* är en del av det arbetet. De påstår att *hen* till exempel är effektivt. Enligt Fasols teori om språkvård finns det ett synsätt att effektivisera språk samt förbättra det. Det betyder att språket är instrumentellt. Klarspråk går även att koppla till det andra perspektivet i Fasols teori om språkvård. Det är den sociolingvistiska där språk blir en del av hur man kan lösa problem i samhället. Klarspråk kan då vara ett medel för att få samhället mer demokratiskt där alla kan förstå och ta till sig av alla texten.

Exempel Energimyndigheten:

Vi använder inte *hen* i myndighetens texter, ännu, men jag är övertygad om att det kommer att ta sig in som pronomen med tiden, åtminstone i texter där vi går så långt som möjligt i att skriva lättillgängligt och enkelt.

Exempel: Naturvårdsverket:

Formellt utgår vi förstås från språklagen och förvaltningslagen. Där står det att vi som myndighet har ansvar för att ”språket i offentlig verksamhet ska vara

vårdat, enkelt och begripligt” respektive att ”myndigheten ska sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt”.

Endast tre myndigheter uttrycker att de använder *hen* för att skriva könsneutralt.

Exempel Pensionsmyndigheten:

Vi har också gjort en genomgång av våra texter ur ett jämställdhetsperspektiv.

Exempel Livsmedelsverket:

Vi använder oss av det könsneutrala ordet '*hen*' när det behövs.

Exempel Trafikverket:

Vi har ingenting om könsneutral skrivning i våra egna skrivregler, men vi är tydliga med att våra skrivregler bygger på Myndigheternas skrivregler (Språkrådet).

6.4.5 Slutsatser

För att sammanfatta den här delen kan man tydliggöra att myndigheterna fortfarande är försiktiga med användandet av *hen*. Mycket av fokus ligger på att *hen* är en del av klarspråksarbetet men att det finns fortfarande en oro kring hur texten ska uppfattas om man använder *hen*. Enligt Preisler teori (1993, s. 5) om att det inte är språket i sig man är rädd för utan det är talaren bakom. Myndigheten kan vara rädd för att uppfattas på ett visst sätt av mottagaren till exempel politisk eller ideologisk hållning, Detta var något som Ingvaldson (2012, s.30) kunde se i sin studie då intervjupersonerna undvek *hen* för myndigheten inte skulle ta ställning politiskt eller ideologiskt. Trots denna rädsla så finns det ändå en framtidstro om att *hen* kommer att vara ett väletablerat pronomen i framtiden.

Ingen av de myndigheter som kontaktats har ifrågasatt *hen* utifrån vad det betyder och hur man använder det. Därför kan man tolka det som att *hen* är semasiologiskt etablerat bland myndigheterna. Dock kan man ana att myndigheten inte tror att *hen* är semasiologiskt etablerat bland mottagarna då de är aktsamma för att använda pronomenet. Därför kan man också tolka att *hen* inte är onomasiologiskt etablerat i myndighetstext då många av

myndigheterna uttrycker att de är försiktiga för att de inte vet hur mottagaren ska reagera. Alla påpekar dock att de använder sig av språkrådets rekommendationer och de föreslår många olika tillvägagångssätt för att skriva könsneutralt. Ur ett språkplaneringsperspektiv finns en viss acceptans till *hen*. Dock är det inte godtaget av alla ännu.

För att analysera resultatet utifrån de tre attitydkomponenterna kan man se att den kognitiva komponenten hos myndigheterna bygger på en auktoritet, Språkrådet och deras rekommendationer. Den evaluativa komponenten visar att den finns en viss rädsla för att använda pronomenet för att man är ovetande om hur mottagaren ska reagera. Det finns dock en positiv attityd som tror att det kommer se annorlunda ut i framtiden. Den konativa komponenten visar att man inte använder *hen* i och med den rädsla som finns inom den evaluativa komponenten.

7. Diskussion

Hen i myndighetstext har fortfarande en bit kvar innan man kan påstå att det är etablerat. Dock är betydelsen av pronomenet väl etablerad men att man hellre använder andra metoder för att skriva könsneutralt. *Hen* förekommer i olika typer av texter men framförallt i allmänna texter såsom informationstexter, nyhetstexter samt tidningstext. Den funktion *hen* har i texten är att indefinit, det vill säga funktionen är att referera till en person i en grupp utan att specificera vem. Man kan också påstå att *hen* har samma funktion i myndighetstext som uttrycket *han eller hon*.

Då jag inte kan se hur stora korpusarna är så kan jag inte avgöra om *hen* förekommer lite eller mycket i myndighetstext. Dock kan det antas att 47 texter där *hen* används på 24 myndigheter under elva månader inte är en stor siffra. Myndigheterna motiverar bland annat den uteblivna användningen med att de inte vill ligga i framkant bland myndigheterna och avgör därför att de ska avvakta.

Ett annat argument som myndigheterna använder för uteblivandet av användningen av *hen* är att det fortfarande upprör för mycket och det finns en rädsla för hur mottagaren ska reagera. Språkrådets rekommendation råder myndigheter att vara försiktig för att inte innehållet i texten ska komma i skymundan. Dock kan man också se detta argument som något svagt.

Språkrådets rekommendation är nästan två år gammal och det finns sammanhang där *hen* är etablerad, i formell som allmän text. Däribland tidningstext som är ett medium många kommer i kontakt med flera gånger dagligen. Därför borde det ha blivit mer accepterat eftersom det syns allt oftare vilket bidrar till att man blir van och reagerar inte lika starkt av att se *hen* i text.

Även fast det inte etableras i myndighetstext tycks betydelsen av *hen* vara väl etablerad hos myndigheterna då det inte finns några metasignaler. Dock lär det påpekas att *hen* har många olika funktioner och betydelser i texten kan detta förvirra för mottagaren. Exempelvis kan det ibland vara svårt att avgöra om *hens* funktion är att könet är okänt eller om person vill bli benämnd med *hen*. Det går även att resonera kring om mottagaren vet om alla dessa funktioner då *hen* är ett nytt ord för allmänheten och många kan aldrig ha stött på ordet tidigare. Den offentliga debatten om *hen* gentemot allmänheten fokuserades mycket på *hen* som ett tredje kön gör att andra funktioner av *hen* kan mottagaren vara omedveten om.

En del av mitt resultat har förvånat mig. Dels trodde jag att vissa myndigheter skulle använda *hen* flitigare än vad resultatet visade, till exempel Diskrimineringsombudsmannen. Detta är något som även Milles (2013) förvånas över i sin studie. Diskrimineringsombudsmannen kan ses som en myndighet som ska använda *hen* ofta för att inte själva utelämna några grupper i samhället och i och med detta inte diskriminera någon. *Hen* används endast en gång i min undersökning vilket kan ses som väldigt lite för en myndighet som företräder transpersoner eller andra människor som befinner sig utanför könsdikotomin. Det skulle vara av stort intresse att se hur attityden till *hen* ser ut på Diskrimineringsombudsmannen men då jag inte fick något svar på mejl är det svårt att avgöra. Könsöverskridande *hen*, som jag speciellt trodde skulle figurera bland texterna hos Diskrimineringsombudsmannen, förekommer inte alls i myndighetstexter i någon myndighets texter.

En annan del av resultatet som överraskar är att *hen* snarare är en del av myndigheternas klarspråksarbete än jämställdhetsarbete. Ofta och i många av de undersökningar som finns om *hen* diskuteras *hen* utifrån ett feministiskt språkvårdsperspektiv, med andra ord att *hen* är en del av att få ett mer jämställdhet språk och i och med detta ett steg till ett jämställt samhälle. Min undersökning visar istället att *hen* är en del av att skriva enklare, mer förståeligt och effektivare. Det är intressant att diskussionen går åt det hållet. Jag hoppas att myndigheterna även ser till ett jämställdhetsperspektiv vilket kan göra det mer självklart och lättare att använda då myndigheterna även har ett jämställdhetsuppdrag från regeringen.

Det ser ut som att många myndigheter inte har samma samsyn på *hen* inom myndigheten. Polisen är ett exempel där *hen* används i nyheter så som händelser för att anonymisera personer som har utsatts eller utfört brott. Dock påstår myndigheten via mejl att de inte använder *hen* för att inte komma i konflikt med läsaren. Detta tyder på att rekommendationen inte följs. Även Energimyndigheten och Folkhälsomyndigheten anger sig för att inte använda *hen* men min undersökning visar att det faktiskt förekommer. Det finns även de myndigheter som säger sig använda *hen* men inte visat sig göra det. Migrationsverket och Livsmedelsverket är exempel på detta. Även här finns det olika synsätt då de säger att de använder *hen* men egentligen inte gör det i praktiken. Det samma gäller frekvensen av *hen* i olika textsammanhang. Myndigheterna påstår att de inte använder *hen* i mer formell text. Detta stämmer överens med min undersökning till viss del. Myndigheterna använder *hen* mestadels i mer allmänna texter som tidningstext, statisk information samt nyheter. Dock har även vissa myndigheter använt *hen* i mer formell text såsom rapporteter, beslut etc.

7.1 Framtiden

Det ska bli intressant att se är hur det ser ut kommande år framöver. Många av myndigheterna hävdar de ska utveckla en språkpolicy för myndigheten där rekommendationer för *hen* kommer att finnas. Myndigheternas skrivregler och dess rekommendation är relativt ny och reaktionen från denna har troligtvis inte gett utslag än. Förhoppningsvis kan vi se en etablering inom en snar framtid. En utveckling som även myndigheterna själva tror på.

8. Källförteckning

Uppsatsens rubrik: citat från mejlkonversation med Energimyndigheten.

8.1 Litteratur

Einarsson, Jan (2009), *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur AB.

Fasold, Ralph (1984). *The sociolinguistics of society*. Oxford: Blackwell.

Preisler, Bent (1993), *Attitudes, norms and standardization in English: Some aspects of the language in its social context*, Roskilde: UniversitetetsCenter

Rancken, Alexis (under utgivning), *Ett ”knepiggt” men ”fenomenalt” pronomen. Förhållningssätt till hen hos personer med queer identitet i Sverige och Finland.*

Stubbs, Michael (1996), *Text and corpus analysis*. Oxford: Blackwell publishers.

Sundgren, Eva (2007), *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber

Svanlund, Jan (2009), *Lexikal etablering. En korpusundersökning av hur nya sammansättningar konventionaliserats och får betydelse*. Acta Universitatis Stockholmiensis Stockholm: Institutionen för nordiska språk

8.2 Elektroniska källor

Arbetsförmedlingen, *Om Platsjournalen* (www). Hämtad från Arbetsförmedlingen, <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssookande/Stod-och-service/Platsjournalen/Om-Platsjournalen.html#.VFy1jPSG-9g>. Hämtat 18 november 2014.

Ingvaldson, Amanda (2012), *Hen– en pragmatisk, praktisk språkreform eller ett politiskt ställningstagande?* (www). Hämtad från DIVA, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:606292/FULLTEXT01.pdf>. Publicerat 18 februari 2013. Hämtad 5 november 2014.

Ledin, Per (2012), *Hen är ett bra pronomen som inte gör samhället mer jämställt* (www). Hämtad från Per Ledins blogg På svenska, <http://pasvenska.se/hen-ar-ett-bra-pronomen-som-inte-gor-samhall-et-mer-jamstallt/>. Publicerat 5 maj 2012. Hämtad 20 november 2014.

Ledin, Per och Lyngfeldt, Benjamin (2013), *Olika hen-syn* (pdf- dokument). Hämtat från Göteborgs Universitet, http://www.svenska.gu.se/digitalAssets/1471/1471447_141_ledin-lyngfelt.pdf. Hämtat 5 november 2014.

Milles, Karin (2013) *En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen* (www). Hämtat från Academia, https://www.academia.edu/5950057/En_öppning_i_en_sluten_ordklass_Den_nya_användningen_av_pronomenet_hen. Hämtat 3 november 2014.

Språkrådet (2014), *Hen allt vanligare hos myndigheter* (www). Hämtad från Språk och Folkminnen, <http://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/nyheter-2014/2014-08-25-hen-allt-vanligare-hos-myndigheter.html>. Publicerad 25 augusti 2014. Hämtat 5 november 2014.

Språkrådet (2013), *Pronomenet hen* (pdf- dokument). Hämtad från Språk och Folkminnen, <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.4aec91b214565240e191148/1398839699856/pronomenet-hen.pdf>. Publicerad 7 maj 2013. Hämtat 5 november 2014.

Språkrådet (2014) *Myndigheternas skrivregler* (pdf-dokument). Hämtat från Språk och Folkminnen, <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.41318b851483519095290e/1411629869129/Mynd-skrivreg2014-1.pdf>. Hämtat 6 november 2014.

Sydsvenskan (2012), *Alla inte mogna för hen* (www). Hämtad från Sydsvenskan, <http://www.sydsvenskan.se/inpa-livet/alla-inte-mogna-for-hen/>. Publicerad Hämtat 10 december 2014

TT (2014), *Hen kommer med i SAOL* (www). Hämtad från Svenska Dagbladet, http://www.svd.se/kultur/hen-kommer-med-i-saol_3784100.svd. Publicerad Hämtat 5 november 2014

TT (2014), *Könsneutrala hen ännu inte neutralt* (www). Hämtad från Svenska Dagbladet, http://www.svd.se/kultur/hen-kommer-med-i-saol_3784100.svd. Publicerad Hämtat 5 november 2014

8.3 Korpusar

De 24 myndigheterna som undersökts:

Arbetsförmedlingen (www.arbetsformedlingen.se)

Centrala studiestödsnämnden (csn.se)

Diskrimineringsombudsmannen (do.se)

Energimyndigheten (energimyndigheten.se)

Finansinspektionen (fi.se)

Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se)

Försäkringskassan (www.forsakringskassan.se)

Försvarmakten (www.forsvarsmakten.se)

Kronofogden (kronofogden.se)

Livsmedelsverket (livsmedelsverket.se)

Migrationsverket (migrationsverket.se)

Naturvårdsverket (naturvardsverket.se)

Pensionsmyndigheten (pensionsmyndigheten.se)

Polisen (www.polisen.se). Polisen.se är en samling av alla olika polisdistrikt som var och en är en egen myndighet.

Regeringskansliet (regeringskansliet.se)

SIDA (sida.se)

Skolinspektionen (skolinspektionen.se)

Skolverket (skolverket.se)

Socialstyrelsen (socialstyrelsen.se)

Strålsäkerhetsmyndigheten ([stralsäkerhetsmyndigheten.se](http://stralsakerhetsmyndigheten.se))

Sveriges domstolar (domstolar.se)

Sveriges riksbank (www.riksbank.se)

Trafikverket (www.trafikverket.se)

Bilagor

Bilaga 1

Hej!

Jag heter Linnéa Wahlström och studerar på kommunikatörsprogrammet på Södertörns högskola. Jag skriver nu min C-uppsats i svenska om hur könsneutrala pronomenet hen har etablerat sig i myndighetstext. Även vilka attityder till pronomenet hen kommer att undersökas.

Jag har några frågor till er och jag kommer vara oerhört tacksam om ni kunde svara på dessa.

Hur ser er policy ut med avseende på hen?

Skulle jag kunna få ta del av era skrivregler?

Tack på förhand!

Vänliga hälsningar

Linnéa Wahlström